

Küreselleşen Türkiye’de Kentleşme Sürecinin Sürdürülebilir ve Dirençli Kent Oluşumuna Etkisi

Yeter Avşar¹

Özet

Türkiye 1950’li yıllar ile birlikte hızlı bir kentleşme süreci içerisinde girmiştir. Dönem itibariyle yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde tarıma modern araçların girmesi, kırsal alanın itici unsurları ve kentsel alanların cazibe merkezi olması kentleşme sürecini tetiklemiştir. Günümüz itibariyle ise özellikle de küreselleşmenin etkisiyle dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kent nüfusunun ihtiyaçları çeşitlenmekte ve farklılaşmaktadır. Bu kapsamda barınma, ulaşım, altyapı, eğitim ve sağlık gibi büyüyen kent nüfusu hizmetlerinin karşılanması zorlaşmakta ve bu süreçte çevreye olan baskı da artmaktadır. Bu noktada kentler beklentilerini karşılayacak, çevreye zarar veremeyecek, sistemin sürdürülebilirliğini devam ettirecek akabinde küresel olarak ciddi boyutlara ulaşan iklim değişikliği ve meydana gelen afetlere yönelik de kentlerin sürdürülebilir olmasını sağlayacak yeni arayışlara koyulmuşlardır. Bunun sonucu olarak dirençli kent yaklaşımı günümüzde yaygınlık kazanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, küreselleşen dünyanın ve özelinde Türkiye’nin meydana gelen bu değişimlere karşı kentleşme noktasında nasıl bir tutum sergilediğini ortaya koymaktır. Çalışmada Türkiye’de dirençli kent yaklaşımı noktasında neler yapıldığı ele alınmış ve çalışmaya yansıtılmıştır. Bu kapsamda yerli ve yabancı literatür taraması yapılmak üzere kurgulanan çalışmada ilk olarak, Türkiye’de kentleşme sürecinin nasıl başladığı ve günümüzdeki mevcut durumu anlatılmıştır. Akabinde sürdürülebilir ve dirençli kent yaklaşımı hakkında kavramsal açıklamalar ve tarihsel bilgiler verilmiştir. Son olarak Türkiye’nin dirençli kent olma noktasındaki tutum ve yaklaşımları ele alınmıştır. Türkiye’nin dirençli kent olma yolunda önemli çalışmaları uygulamaya koyduğu ancak bu noktada mevcut hukuki normların günün koşullarına göre revize edilmesi, denetimlerin daha da etkinleştirilmesi, ilgili projelerin sayısının artırılması gerektiği ve kentin yönetiminden sorumlu olan yerel yönetimlere büyük görevler düştüğü aşikârdır.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları ABD, yetercicek@ksu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7190-7150.

1. Türkiye’de Küreselleşmenin Kentleşme Sürecine Etkisi

Küreselleşmenin çok eskiye dayanan bir geçmişi olmamakla birlikte küreselleşme, son 20 yıldır dünya gündemini meşgul eden en önemli kavramlar arasında yerini almıştır. Kavram uluslararası diplomasi ve politika alanlarında kullanılmakla beraber bu alanlara ait akademik çalışmalarda da sıklıkla kullanılan kavramların başındadır. Kavramın bu yaygın kullanıma özelliği olmasına karşın, genel kabul gören bir tanımlanması bulunmamaktadır. Keza kavram birbirinden değişik anlamları ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Yine kavram günümüzde de hemen hemen her konuyla ilişkilendirilmekte ve neden- sonuç ilişkisi kapsamında ana faktör olarak yansıtılmaktadır (Bayar, 2008: 25).

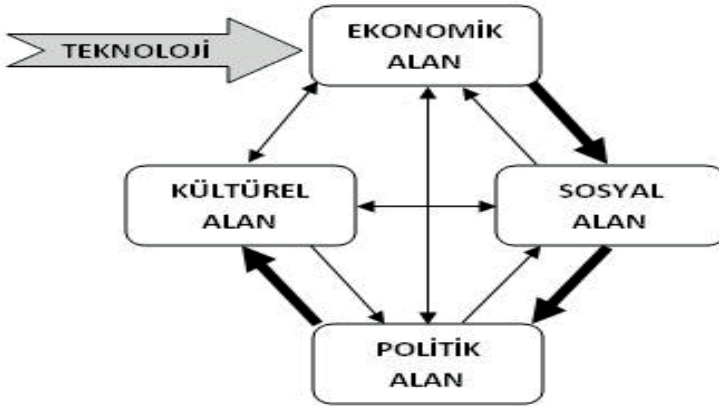
Küreselleşme kavramını açıklayıcı net ve tam bir tanım vermek kolay değildir. Ancak, dünya genelinde, mal, hizmet ve sermayenin hareketliliğinin artmasının bir sonucu olarak sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme ve ulusal ekonomilerin dünya piyasalarının içirişine girme sürecinde dünyanın çeşitli bölgelerindeki toplum ve devletlerarasındaki iletişim ve etkileşim artmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte devletlerin birbirlerine bağımlı hale gelmesi şeklinde küreselleşmenin bir tanımını vermek mümkündür (Kıvılcım, 2013: 221). Küreselleşme genel olarak, dünyanın çok yönlü olarak daralması ve müşterek bir yer olarak algılanması olarak da ifade edilir. Yine kavram, ulaşılabilirlik, aktarılabilirlik ve iletilebilirlik gibi becerilerin günümüzde çoğalması neticesinde zaman ve mekân unsurlarının daralması olarak da tanımlanmaktadır. Tüm bu tanımlardan hareketle küreselleşmenin çok boyutlu olduğu anlaşılmaktadır (Botan, 2017).

Küreselleşme çok boyutlu bir kavram olmakla birlikte, ayrıca küreselleşme bu boyutların birbiriyle etkileşimi neticesinde biçimlenmektedir. Dolayısıyla küreselleşme kavramı ele alınırken bu boyutların da göz önünde bulundurulması önem teşkil etmektedir. Bu boyutları kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür (Çelik, 2012: 65- 69; Bayar, 2008: 27- 30):

- **Ekonomik Boyut;** Küreselleşmenin en önemli boyutlarından biri olmakla beraber, ekonomik küreselleşme, devletlerin ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu, yani dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesini ifade etmektedir. Yani ekonomik küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin paralelinde, ülkeler arasında mal, sermaye ve emek akışkanlığının artması sonucu ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması ve ülkelerin birbirlerine yakınlaşması anlamına gelmektedir.

- **Siyasi/Güvenlik Boyut;** Siyasi küreselleşme en genel ifadeyle, günümüz dünyasında siyasi güç, otorite ve yönetim biçimlerindeki yapısal dönüşüm olarak belirtilmektedir. Yine siyasal küreselleşme Çelik' e göre (2012: 69), “*siyasal sınırların bir devlete belirli bir toprak parçası üzerinde mutlak egemenlik sağlama gücünü yitirmesi; yönetim sistemlerinin karşılıklı etkileşiminin artması; demokrasi, sivil toplum örgütleri, insan hakları ve özgürlükler temelinde dış müdahalelerin ve etkileşimin yoğunluk kazanması; dil, din, etnik köken, bayrak vb. siyasal-kültürel semboller düzeyinde monolitik, tek tipçi bir yapıya dayanan ulus devletin işlevleri değişerek, uluslararası üst kuruluşların öne çıkması süreci*” olarak da ifadelendirilmektedir.
- **Teknolojik/İletişimsel Boyut;** Küreselleşmenin yaşanmasına sebep olan en önemli faktörlerden biri teknolojik gelişmelerdir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde 1980’li yıllarda başlayan hızlı gelişim ve yenilikler her alanda teknolojinin yaygınlık kazanmasını sağlamış ve teknolojik küreselleşme ile dünyada mekân ve mesafe kavramı ortadan kalkmıştır.
- **Çevresel/Demografik Boyut;** Özellikle 1990’lı yıllar ile birlikte çevre alanında yaşanan küresel ısınma, hava kirliliği, kuraklık, sel felaketleri vb. durumlar küreselleşme süreci ile ilintili olmakta ve bu yaşanan sorunlar küresel ölçekte sonuçlar yaratmaktadır. Küresel çevre sorunları bunun en net göstergesi olmaktadır.
- **Kültürel Boyut;** Sosyo-kültürel küreselleşme, bütün insanlığı ilgilendiren konuların başında gelen demokrasi, insan hakları, çevrenin korunması, uyuşturucu, AIDS ve terörizmle savaşım gibi hususlarda ülkelerin ortak bir düşünce yapısına ulaşmaları anlamına gelmektedir.

Şekil 1. Küreselleşmenin Boyutları

Kaynak: Çelik, 2012: 66.

Yukarıda şekilde görüldüğü üzere küreselleşmenin boyutları birbirinden de etkilenmektedir. Burada dikkati çeken husus ise, teknolojinin küreselleşmenin baş aktörü olması ve toplumsal olarak yaşanan gelişme ve değişimlerin, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlara yansımalarıyla küreselleşmenin her alana etki ettiği (Çelik, 2012: 65).

Küreselleşmenin 1980’li yıllardan sonra etki alanlarının ve sonuçlarının tüm dünyayı etkilemesi kentleşmeyi etkileyen bir faktör olarak algılamamızı sağlamaktadır. Bu noktada etkilenen pek çok unsur olmakla birlikte çalışmanın temel konusu olan kent de küreselleşmenin etki ettiği temel zemin olarak karşımıza çıkmaktadır (Botan, 2017). Küreselleşme doğrudan kentlere de etki etmekte küreselleşmenin boyutları kentleri günümüzde şekillendirmektedir. Tüm dünya kentleri küreselleşmeden etkilenmekle birlikte özelinde Türkiye’de son dönem küreselleşme sürecinde etkilenen ülkelerden biri olmakta ve Türkiye’de kent ve kentleşmeye dair durumlar küreselleşmenin etkisinde şekillendiği ifade edilebilmektedir. Türkiye’de küreselleşmenin, kentleşme üzerine yarattığı etkileri ortaya koymadan önce Türkiye’deki kentleşme sürecinin nasıl başladığı hakkında tarihsel süreçle başlamak çalışma için faydalı görünmektedir.

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada kentli nüfus oranı %55’dir. Bu oranın 2050 yılında ise %68’ e ulaşacağı öngörülmektedir. Kentsel nüfus artışının yoğunlaşacağı ülkeler olarak Hindistan, Çin ve Nijerya gösterilmektedir. Dünyada kentsel nüfus artışının %35’nin bu ülkelere gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1950 yılında 751 milyon olan dünya kentsel nüfusu 2024 yılında 4,2 milyara yükselmiştir. Bunda küreselleşmenin büyük etkisinin olduğu aşikârdır. Dünya kentsel nüfusunun %54’ü Asya kıtasında yaşarken, %13’ü Avrupa ve %13’ü Afrika kıtasında yaşamaktadır. Dünyanın kentleşme yönünden en gelişmiş bölgesi %82 ile Kuzey Amerika’dır. Bu bölgeyi %81 ile Latin Amerika ve Karayipler, %74 ile Avrupa izlemektedir. Asya kıtasındaki kentleşme oranı yaklaşık %50 iken Afrika’da bu oran %43 olmaktadır. Dünya genelinde yoğun bir kentleşme süreci yaşanmakta ve nüfus büyük kentlere doğru göç etmektedir. Büyük kentler yüksek nitelikte çaba ve koordinasyon gerektiren faaliyetin yapılmasında avantajlı konumdadırlar. Ulusal ve uluslararası siyasi, ekonomik ve kültürel kuruluşların merkezlerinin olduğu yer olması ayrıca önemlerini artırmaktadır (Şengül, 2019: 140; 15.01.2025, www.worldometers.info; data.tuik.gov.tr; Kaypak, 2013: 81).

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye’nin kentleşme pratiği batılı ülkelerden pek çok noktada değişiklik göstermektedir. Bundaki en önemli etken Türkiye’de sanayileşmenin ve teknolojik büyümenin batılı

ülkelere nispeten daha sonra başlamasıdır. Türkiye toplumsal ve kültürel özellikleriyle incelendiğinde, kentleşme sürecini yaşadığı, sürekli olarak göç alan ülke olduğu ve tarih boyunca pek çok uygarlıklara ev sahipliği yaptığı çıkarımı yapılabilmektedir. Türkiye’de kentleşme olgusuna bakıldığında, kentleşme olgusunun ülkenin toplumsal ve ekonomik sistemini şekillendiren ana unsurların başında yer aldığı görülür. Bu durum hem tarımda yaşanan gelişmelerin ve sanayileşmenin bir neticesi olarak hem de toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır (Niray, 2002: 9; Yılmaz, 2019: 125).

Türkiye’de kentleşme hareketinin sürecine bakıldığında bu süreci, 1950’li yıllar öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı dönemde ele almak gerekir. 1950’ye kadar olan ki kentleşme süreci ve kurumlaşma çok yavaş ilerlemiştir. Bu süreç öncesi kentleşmeye dair, küreselleşmeyle bağlantılı çalışmanın konusuyla alakalı olarak, önemli durumlardan bahsetmek pek de mümkün olmamaktadır. Özellikle 1950 sonrası tarımsal alanlarda yaşanan çözülmenin, kentlere doğru yoğun göçlere sebep olmasıyla birlikte kent nüfusunda hızlı bir yükseliş süreci yaşanmıştır. 1950’den sonra tarıma makinenin girmesi, tarım alanında çalışan yoğun işçinin işsiz kalmasına neden olmuş ve bu durum kırdan kentlere yoğun göçlerin yaşanmasını sağlamıştır. Bu göçlerin şekillendirdiği kentleşme, ilk etapta yoğun sanayileşmiş bölgelere yönelik olmuştur. Günümüzde de devam eden bu hızlı kentleşme bugün farklı nedenlerle daha geniş alanlara yayılmış durumdadır (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 258; Özel, 2005; Yılmaz, 2004: 255; Keleş, 2010: 28).

Türkiye’de kentleşme özellikle 1980’li yıllar ve sonrası dönemle birlikte yeni bir sürece girmiş ve ayrıca bu dönem pek çok yönden bir dönüm noktası olmuştur. 1980’li yıllar tüm dünyanın küreselleşmeye kapılarını açtığı yıllar olmakla birlikte Türkiye de özellikle ekonomik politikalarındaki değişimle yeni bir sürece adım atmıştır. Türkiye’nin küresel dünyaya dâhil olmak noktasında üç önemli politika oluşturduğu görülür. Bunlar (Niray, 2002):

- Türkiye’nin 1980’e kadar sürdürdüğü, ithal ikamesiyle kalkınma modeline son verilmiş ve bunun yerine dışa açık ihracata özgü bir kalkınma modeli benimsenmiştir.
- Yeni benimsenin model doğrultusunda alt yapı yatırımlarında telekomünikasyon yatırımları ön plana çıkmıştır.
- Küresel ekonominin gerektirdiği yeni kurumlar oluşturulmuş ve geliştirilmiştir.

1980 sonrası dönemde serbest piyasa koşullarının işlerlik kazanması neticesinde özellikle kentlerdeki sınıflar arasındaki uçurum derinleşmiştir. Bu

durum, kentle bütünleşme sürecini olumsuz etkilemiştir. Akabinde bu durum kentlerdeki grupların içene dönük cemaatlere evrilmesine sebep olmuştur. Özellikle 1990’lı yıllarda büyük kentlerin gecekondulu bölgelerindeki bu dönüşüm, farklı boyutlar kazanarak siyasi alana da yansımıştır. Kentleşme konusunda bu dönemde 3 önemli gelişmenin yaşandığı görülmektedir. Birincisi; Toplu Konut İdaresi’nin kurulması, ikincisi; İmar İskân Bakanlığı’nın kaldırılması, üçüncüsü de; 1983-84 yılında çıkarılan yasalarla belediyelerin kaynaklarının büyük ölçüde artırılması, merkezi yönetim denetiminin bir oranda hafifletilmesi ve imar planı yapımına ve onanmasına yönelik yetkilerin belediyelere bırakılmasıdır (Tekeli, 1998: 23). Türkiye’de 1980’li yıllar ile birlikte varlık göstermeye başlayan yeni siyasi dengeler ve ekonomik yapılanmaların görüldüğü üzere yeni bir dönemi başlattığı aşikârdır. Çünkü kentleşme ile ekonomik kalkınma ve siyasi yapılar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu dönem küreselleşme, özellikle de ekonomik kalkınma üzerinde ciddi değişimlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Akabinde bu dönem kentleşme sürecindeki en önemli gelişme, sermayenin mekânsal dağılımındaki değişme olmaktadır. Küreselleşen dünyaya uyum sağlayabilmek adına, liberal ekonomik politika sonucu yürütülen dışa dönük piyasa modeli, Anadolu kentlerindeki girişimcileri de etkilemiş ve onların dış ekonomiyle bütünleşmesine vesile olmuştur. Bu gelişmenin Türkiye’nin kentleşme yapısında kayda değer değişimler yarattığı görülmüştür. Altyapı yatırımlarıyla birlikte iletişim ve ulaştırma yatırımlarına da yoğunlaşarak ülke genelinde kentleşme ağının bütünleşmesi hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşma yolunda çabalara girişilmiştir (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 263; Kayan, 2017: 161).

Dünya gibi Türkiye de yoğun kentleşmeye doğru yol alırken bu süreçte barınma, ulaşım, enerji sistemleri ve altyapı hizmetlerinin yanı sıra istihdam, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerde artan kent nüfusunun ihtiyaçlarının giderilmesi günümüzde gün geçtikçe güçleşmektedir. Kentlerin kendi kendilerine yetebilmeleri, doğal kaynakları fazlaca kullanarak bitirmemeleri ve sistemin işleyişini durdurmadan devam ettirebilmeleri beklentisine karşılık gelebilecek arayışlara ülkeler yönelmişlerdir. Küreselleşmenin daha da hız kazandığı bu süreçte ülkeler kentlerini bu küresel sürece uyumlu hale getirme noktasında yeni yaklaşımlar oluşturmuşlardır. Bunlardan biri de sürdürülebilir kent anlayışı olmaktadır. Ayrıca günümüzde küresel koşulların kaçınılmaz durumlarını hafifletmek adına sürdürülebilir kent modellerinden biri olan dirençli kentler de önemli bir yaklaşım (Erdem, 2017: 183) olarak ülkeler tarafından ve özelinde de Türkiye’de benimsenin kent modellerinden olmaktadır.

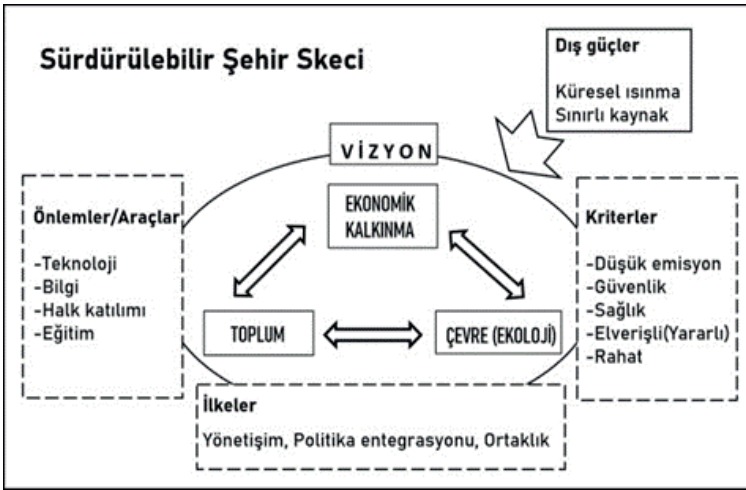
2. Sürdürülebilir ve Dirençli Kentler Oluşturma Yaklaşımı Üzerine Türkiye’de Mevcut Durum

Tarihsel süreç içerisinde bir değerlendirme yapıldığında dünya genelinde kentlere olan rağbet giderek artmaktadır. Kırsaldan kentlere doğru yoğun bir göç yaşanmaktadır. Türkiye özelinde ise 1950’li yıllar sonrası sanayi devrimiyle birlikte köylerden kentlere doğru bir iç göç hareketi yaşanmaya başlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkenin 1950 yılındaki kentsel nüfus oranı %25 iken bu oran 1985 yılında %53 olmuştur. 2020’li yıllardan sonra ise oran %95’lerin üzerine çıktığı görülmüştür. Bu verilerden hareketle kentsel nüfus oranının ilerleyen yıllarda daha da yukarıları çıkacağı aşikârdır. Türkiye’de kentlere göçün nedenleri arasında, tarıma modern araçların girmesi ve tarımda çalışanların işsiz kalması, yoğun ve hızlı nüfus artışının yaşanması, kırsal alanların sağlık, eğitim ve altyapı gibi hizmetlerde yetersiz kalması ve kentlerin ekonomik anlamda daha çok fırsat sunmaları gibi durumlar sayılabilir. Yaşan bu iç göçler sonucunda kentsel alanda artan hızlı nüfus, kentsel alanların genişlemesine neden olurken akabinde kentlerde kontrolsüz ve plansız yapılaşmalar meydana getirmiştir. Ayrıca bu durum kentlerde altyapı, konut, ulaşım ve istihdam imkânı gibi ihtiyaçları artırmış ve kentlerde ve yakın çevresinde hava kirliliği, su kirliliği, ekolojik döngünün bozulması, doğal kaynakların azalması ve doğal afetlere karşı savunmasızlık gibi çevresel sorunların oluşmasına sebebiyet vermiştir (Şener ve Akın Tanrıöver, 2023: 47). Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşanan bu sorunlara karşı ülke yeni yaklaşımlara açık hale gelmiş ve sürdürülebilir kent ve dirençli kent anlayışı kentsel planlara dâhil edilmeye başlanmıştır. Buradaki amaç ise kentlerde ortaya çıkan sorunlara karşı kenti dirençli hale getirmek ve kentin gelişimini sürdürülebilir kılmak olmaktadır.

Sürdürülebilirlik, sanayileşmeyle birlikte dünya gündeminde yer bulan bir kalkınma düşüncesi olarak ön plana çıkmış ve akabinde, sınır tanımayan biçimde üretim ve tüketim gereksinimlerini artırmasıyla popüler bir kavram haline gelmiştir. Artan üretim ve tüketim ihtiyaçları sonrasında kaynakların sınırsız olarak kullanılması anlayışına sebep olmuştur. 1970’lerle birlikte artan çevre hareketlerinin de etkisiyle bu anlayış ağır eleştiriler almıştır. Bu eleştiriler, kalkınma ve çevre arasında bir denge kurma gerekliliğinin gündeme gelmesinin yolunu açmıştır. 1970’lerden sonra kalkınma kavramı, sürdürülebilirlik kavramıyla birlikte anılmaya başlamış ve başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere birçok uluslararası kuruluş kavramın yerleşmesi için yoğun çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1987 yılında yayınlanan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland Raporu) adlı raporunda kalkınmayla ilişkilendirilen sürdürülebilirlik kavramı, bu tarihten sonra dünyada yaygın kullanılan bir kavram haline gelmiştir.

Raporda sürdürülebilirlik; gelecek kuşakların gereksinimlerini tehlikeye sokmadan, bugünün gereksinimlerini de karşılayacak şekilde, kalkınmayı sürdürülebilir kılma becerisi olarak ifade edilmiştir (Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020: 11). Sürdürülebilir kentleşme ise, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini uygulamaya koyan bir kentleşme süreci olarak belirtilebilir. Bu kapsamda kentsel toplumun ekonomik, sosyal ve çevresel değerlerinde gerçekleştirilecek olan değişiklik ve yenilikler sürdürülebilir kent olma hedefine ilişkin bir vizyon oluşmasını sağlayacaktır (Şekil 2). Ancak bu vizyona ulaşabilmesi için çeşitli paydaşların aktif katılımı şart görülmektedir. Diğer taraftan kentsel yönetimin de kent yönetiminde etkin olması gerekmektedir. Etkin olmayan bir kentsel yönetim akabinde kentin iyi yönetilmemesine, kentleşme sürecinin çevreye zarar vermesine, doğal kaynakların bilinçsiz bir şekilde tüketilmesine ve dolaylı olarak emek gücünün bozulmasına, yoksulluk ve eşitsizliklerin artmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle sürdürülebilir kentleşme, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Gökmen vd., 2023: 463; Tuğaç, 2018: 704).

Şekil 2. Sürdürülebilir Şehir Skeci

Kaynak: Erdem, 2022: 186.

1990’lı yıllardan itibaren küresel ölçekte dünyada kabul gören “kentsel sürdürülebilirlik” anlayışı, yeni bir yönetim ve politika anlayışı olarak son dönemde ciddi rağbet görmüştür. Bu yaklaşım, kentsel sorunlara çözüm noktasında önemli bir yaklaşım olmuştur. Bunun temel dayanağı ise kentsel sürdürülebilirlik, politika ve uygulamaları ile gelecekteki kentlerin ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarını da dikkate alarak, gelecek

nesillerin de ihtiyaclarını düşünerek yönetilmesini hedeflemesidir. Nitekim sanayileşmenin ve kalkınmanın bir sonucu olarak görülen kentleşme olgusu sağlıktan, eğitime, çevreden, ekonomik büyümeye, toplumsal gelişmeden yaşam standartlarının yükseltilmesine kadar kentsel alanlarda gerçekleşen değişim ve dönüşümün devamlılığını hedeflemekte ve bunun sürdürülebilir politika ve stratejiler ile mümkün olacağını savunmaktadır. Çünkü kentleşme bir yandan ekonomik ve toplumsal ilerlemenin de geliştirici bir ögesi olmaktadır. Bundan dolayı ekolojik kısıtları göz önünde bulunduracak şekilde kentlerin gelişim ve değişim sürecinin sürekliliğinin sağlanması hedeflenerek sürdürülebilir kentleşme disiplini ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2022: 1524).

Sosyal, canlı ve devingen varlıklar olan kentlerin gelişiminin ve değişiminin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik kalkınma için lazım olan birincil konulardandır (Belli, 2019: 1936). Günümüzde kentlerde yaşayan nüfus ve kentlerin kapladıkları bölge genişlerken, karşılaştıkları tehlikeler de benzer şekilde artış göstermektedir. Kentlerde ikamet eden nüfusun ileriki zamanlarda fazlasıyla artacağı tahmini doğrultusunda, kentlerin ekosistemleri üzerindeki etkisinin artacağı aşikâr bir sonuçtur. Bu sebepten dolayı kentlerde gelecekte karşılaşılması yüksek muhtemel olan, iklim değişikliği, doğal afetler, nüfus yoğunluğu, su ve besin yetersizliği, enerji kaynaklarının bitmesi gibi sorunlara çare bulabilmek amacıyla yeni çalışmalar yapılmakta ve yaklaşımlar da aranmaktadır. Var olan kaynakların bitmesinin engellenmesi ya da meydana gelecek zararların minimuma indirilmesi için en hızlı ve etkin yöntemlerin belirlenmesi bu noktada büyük bir önem taşımaktadır. Yaşanan olumsuz bir durum anında gösterilen tepki, kentin direnci ile doğru orantılıdır. Bu kapsamda kentin ekonomik ve sosyal açıdan dinamikleri ne kadar sağlamsa kent olumsuzluklara karşı o derece dirençli demektir (Doğaner, 2022: 61- 62). Günümüzde büyük ilgi gören dirençli kentler sürdürülebilir kentleşmenin bir modeli olmaktadır.

Dirençli kent kavramını ele almadan önce dirençlilik kavramının anlaşılması önemlidir. Direnç kavramı, çeşitli alanlarda özellikle de mühendislik, psikoloji ve sosyoloji gibi bilimlerde detaylı ele alınmakta, araştırılmakta ve tanımı yapılmaktadır (Belli, 2024: 270). Ayrıca kavramın tam olarak ne anlama geldiği belirsiz olmakla birlikte pek çok farklı disiplin tarafından kullanılmaktadır. Kavram günümüzde ise ağırlıklı olarak kent ve ekoloji alanlarında kullanılan bir kavram olmaktadır (Chelleri, 2012: 287; Doğaner, 2022: 67). Kavramın kelime anlamına bakıldığında, direnç kelimesinden türetilen dirençlilik, sistemin içten ve dıştan sebep olduğu değişim süreçlerine uyum göstermesi ve kendini geliştirmesi olarak tanımlanır. Direnç, en genel ifadeyle sistemin uzun dönemli uyum ve kısa dönemli başa çıkma kabiliyetidir. Kentler ise sistemler üzerine inşa edilmiş yaşam alanları olduğu

için kentlerin, sistemlerin üzerine inşa edilmesi bu sistemlerin fazlasıyla dayanıklı ve esnek olmasını da gerekli kılmaktadır. En basit şekilde kentlerin karşılaşılabilecek sorun ve tehditlere karşı vereceği olası tepkiler kentsel direnç olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan vd., 2022: 169). Dirençlilik, aynı zamanda, sistemlerin ölçekler arasında nasıl davranabileceğine dair bir teori, sosyal alanlar arasında geçerli olan sistemlerin planlanmasına yönelik bir uygulama veya proaktif bir yaklaşım ve araştırmacıların bazı sistemlerin bozulmaya nasıl ve neden yanıt verebildiğini incelemelerini sağlayan analitik bir araçtır (Vale, 2014: 192). Yine dirençlilik, kentsel alanların ve bireysel varlıklarının çok çeşitli koşullar altında kullanıcılar ve yatırımcılar için performans gösterme yeteneğini ölçen bir kentsel tasarım ve yatırım ölçütü olarak detaylandırılması şeklinde ifade edilmektedir (Brugmann, 2012: 215).

Direnç kavramı, günümüzde en yaygın kullanılan haliyle kentlerin çevre felaketlerini önlemek adına alınması gereken tedbirleri ve sonrasında ortaya çıkan yeni durumlara yönelik uyum sağlaması anlamına gelmektedir. Dirençli kent kavramında dikkati çeken önemli noktalardan biri kentin yalnızca fiziki yapılardan ibaret olmadığı aynı zamanda kentin toplumsal, politik, ekonomik, ideolojik birtakım özellikleri de taşıdığı kabul edilir. Bundan dolayı bir kentin dirençli olması demek ani değişikliklere ya da beklenmedik bozulmaya karşı verilen yanıtın daha fazlasını vermesi gerektiği anlamına gelir (Doğaner, 2022: 67). Giderek artan çevre kirliliği ve dünyanın ekolojik krizi, “dirençli kentler” kavramını kentsel araştırmalarda çok sık ele alınan bir konu haline getirmektedir. İklim değişikliği, depremler ve 2019 yılından itibaren tüm dünyada etkili olan koronavirüs hastalığı (COVID-19) gibi olayların günümüzde sık sık meydana gelmesi, insan faaliyetlerinin peyzajda dramatik değişikliklere neden olması ve biyoçeşitliliğin hızla kaybolmasıyla birlikte, insanların hayatta kalmak için güvendiği kentsel çevre ciddi bir tehlike altına girmiştir. Kentlerin ani sosyal krizler karşısında hızlı tepki verme, hızlı uyum sağlama, dinamik bir şekilde geri bildirimde bulunma ve büyümeyi sürdürülebilir kılma yeteneği olarak tanımlanan dirençli kentlerin aktif olarak uygulamaya geçirilmesi, kentsel yaşanan sorunların azaltılmasına büyük katkılar sunacaktır. Dirençli kent pratiklerinin kentsel planlara yansıtılması ve dirençli kentlerin kurumsal olarak standartlaştırılması, kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan ve giderek karmaşıklaşan kırılganlık ve belirsizlik risklerinin çözülmesine ve sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanmasına yardımcı olacağı aşikardır (Wu vd., 2022: 25; Bulur & Aslan, 2023: 921). Buradan hareketle kentsel dirençlilik kavramının, gerçekte sabit bir özellikten ziyade, günümüzde dönüşebilen ve değişen şartlar karşısında kentsel sistemin de geliştirilmesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde bir

gelişmeyi mümkün kılacak kentsel imkânlar ki bunlar kapsamında kentin ekonomisi, altyapısı, becerisi, yenilikçilik durumu, sosyal kaynak ve ağırları sayılabilir, bulunmaktadır (Gergin, 2023: 98).

Kentler çok sayıda ekonomik, sosyal, mekânsal ve fiziksel faktörden etkilenir ve bunların planlaması geniş bir paydaş yelpazesini içermektedir (Jabareen, 2013: 220). Kentlerin dirençli olup olmadığını ortaya koyan göstergeler noktasında dirençli kent ölçütleri farklı gruplar tarafından ortaya atılmıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), kentlerin dirençli olup olmadığını ekonomi, toplum ve çevre ölçütlerindeki belli başlı bazı kıstaslara göre belirtmektedir.

Tablo 1. OECD 'nin Dirençli Kent Ölçütü

Ekonomi	Toplum	Çevre
E1. Gayrisafı yurtiçi hâsıla büyüme oranı	T1. Göçe dair demografik veriler	Ç1. Nüfus yoğunluğu
E2. İşsizlik	T2. Yoksulluk düzeyi	Ç2. Erişilebilir yeşil alan ve donatı alanları
E3. Çalışan toplumun demografik bilgileri	T3. Hanehalkı geliri	Ç3. Açık alanlara uzaklık
E4. Okuyan sayısı	T4. Hizmetlere erişimin 500 metreden fazla olması	Ç4. Gelişmekte olan alanlar Ç5. Toplu taşıma kullanma oranı

Kaynak: Erdoğan vd., 2022: 171.

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere ekonomik ölçütler kapsamında, sürdürülebilir, esnek ve güçlü bir ekonominin varlığı, üretimde süreklilik, yenilenebilir enerjinin varlığı, rekabetin varlığı, artan tarımsal verimlilik ve yerel hammadde kullanımının varlığı gibi çıkarımlar yapılabilmektedir. Sosyal ölçütler kapsamında ise, cinsiyet eşitliği, sağlıklı yaşam, güvenlik ve adalet gibi durumların varlığından bahsedilebilir. Çevre ölçütleri kapsamında ise, ekosistemin sağlıklı olması, esnek altyapı hizmetleri, afet risk azatımı, güvenli yerleşme tasarımı, afet yönetimi varlığı, uyum kapasitesi, güçlü altyapı, atmosfer dengesini koruyan tasarım ve minimum hasar görebilme kabiliyetinin varlığı gibi çıkarımlardan bahsedilebilecektir (Erdoğan vd., 2022: 171). Tüm belirtilen ölçütlerin ve yapılan çıkarımların bir kentte mevcut olması halinde o kentin yaşayabilecek olumsuz koşullara karşı direnç düzeyinin yüksek olacağı da aşikârdır.

Yine Dünya Bankası kentin dirençliliğinin sosyal, ekonomik, altyapısal ve kurumsal bağlamlarda ele alındığını ifade etmiştir (Batal, 2024: 498).

- Sosyal dirençlilik bağlamında; bir topluluğun demografik profili, yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumu gibi değişkenleri ele alınmakta ve ilgili topluluğun değişim ve bozulmalara karşı verebildiği tepkileri ifade etmektedir.
- Ekonomik dirençlilik bağlamında; kentte yürütülen ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğini, iş kollarının yayılışını ve muhtemel bozulma durumlarında kendilerini idame ettirebilme niteliği belirtilmektedir.
- Altyapısal dirençlilik bağlamında; ilgili kentin kurulu yapılarının (binalar, yollar, su, elektrik ve doğalgaz hatları vb.) kırılabilirliği ve muhtemel risk durumlarında gösterebilecekleri dirençlilik söz konusudur.
- Kurumsal dirençlilik ise; bir kentin yönetimini üstlenen yönetim birimlerinin dirençliliğini ortaya koyar.

Yukarıda da görüldüğü üzere kentlerin dirençli olup olmadığını ortaya koyan göstergeler ortak konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kentlerin buldukları konum itibarıyla de karşılaştıkları sorunlar, afetler, tehlikeler ve riskler bulunmaktadır. Kentler bu durumlara karşı hazır bulunma, anında müdahale etme ve adapte olma kapasitesine de sahip olmaları gerekmektedir. Bu durum kentlerin sahip olduğu kentsel dirençlilikle saptanmaktadır. Çünkü bir kentin dayanıklılığı aynı zamanda kent yönetiminin etkinliğine bağlıdır. Kentlerin dirençli olmasına katkı sağlayan güçlü ve karakterli yapısı aynı zamanda devlet unsurunun dayanıklılığına katkı sağlamaktadır. Ayrıca devlet oluşumu kadar kentler de günümüzde birbiri ile çeşitli alanlarda yarışır hale gelmiştir. Özellikle de kentler üreten, yöneten, katılım sağlayan ve kültürel alanlarda yarışma halindedirler. Böyle bir rekabet ortamında kentin ön plana çıkabilmesi ve sürekliliğini sağlayabilmesi için merkez kadar yerelin de bu noktada dirençli olması gerekmektedir. Yani yerel de yöneticiler ve yönetimler kentin dirençli olmasında önemli bir noktada yer almaktadır. Çünkü bir kentin oluşan sorunlara karşı direnç gösterebilmesi için buna yerinden çözümler üretilmesi şarttır (Ataşi, 2024: 4).

Direnç kavramına ülkeler bazında bakıldığında farklı kentlerde farklı politika öncelikleri ile ilgili olarak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin bu kapsamda Amerika ve İngiltere kentleri 9/11 Eylül terör saldırılarının sonuçları gibi şoklar üzerine odaklanmışken, Kıta Avrupası kentlerinin ise daha çok iklim değişikliği üzerine odaklandığını görülür (Coaffee, 2013’

den aktaran; Ersavaş Kavanoz, 2020: 11). Buradan hareketle dirençli kent kavramı “İklim Değişikliğine Uyum” ve “Afet Risk Azaltımı” konularıyla birlikte “Güvenlik” ve “Sürdürülebilirlik” terimleriyle de kapsamlı bir sürecin inşasını zorunlu kılmakta ve ancak bu unsurları bir arada taşıyan kentler dirençli kent olmaktadır (Atakişi, 2024: 5). Günümüzde ise direnç kavramına yoksulluk, suç, kadın, gençlik ve göç gibi farklı ve güncel alanlarda da karşılaşılmaktadır. Bu kapsamda kent güvenliği, iklime karşı dayanıklı kentler ve afet risklerine karşı dayanıklı kentler meydana getirmek direnç ile ilgili günümüzde en çok karşılaşılan konulardan olmaktadır. Bununla birlikte kentsel direnç kavramının sürekli dönüşüm ve değişim halindeki devingen bir yapı olarak kabul edilen kent için çok daha fazlasını ifade ettiği aşıkârdır. Ayrıca tüm bu konuların kenti ilgilendiren bütün politika alanları içerisinde bulunması da önemlidir (Ersavaş Kavanoz, 2020: 13- 14).

Yukarıda ifade edildiği gibi güncel meselelerden Türkiye’de etkilenmektedir. Türkiye geçmişte doğal afetlerin sık olarak yaşandığı ve gelecekte de yaşanma olasılıklarının fazla olduğu bir ülkedir. Bilinen en eski çağlardan beri deprem, sel, yangın gibi sayısız afeti Türkiye yaşamıştır. Ayrıca bu afetler sonrası Türkiye’de çok sayıda can kaybı yaşanmış, yapılar hasar görmüş ve pek yapı yıkılmıştır. Afetlerin sonucunda oluşan yıkımda, etkileri anlık ve uzun vadeli olan birçok olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır. Keza tüm dünyayı etkileyen ve insanların çevreye yönelik zararlı faaliyetleri neticesinde hızla ilerleyen küresel iklim değişikliği de Türkiye’yi etkileyin doğal felaketlere neden olmuştur. Aynı şekilde kentler iklim değişikliğinden en çok etkilenen yapılardır. Bu felaketler sonucunda hayatını kaybeden, yaralanan kişiler olduğu gibi manevi ve ağır maddi hasarlar da meydana gelmiştir (Doğaner, 2022: 70; Değirmenci vd., 2022: 204; Aksöz & Çelik, 2023: 75; Tırış & Erkuş, 2024: 2323).

Türkiye’de iklim değişikliğinin yarattığı olumsuzlukları en aza indirmek noktasında kentlerin dirençliliğini artırmak üzerine çalışmalara başlanıldığı görülmektedir. Bu noktada Türkiye’de kentlerin yerel iklim eylem planlarının oluşturulması kapsamında ilk resmi adım Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın Stratejik Planı’nda (2018-2022) belirtildiği üzere; 2022 yılına kadar ilk olarak 30 Büyükşehir Belediyesi’nin iklim değişikliğine ilişkin eylem planlarının oluşturulması öngörülmüştür. Bu durum kentlerin iklim değişikliğine karşı direnç sağlaması noktasında teorik anlamda atılan önemli bir adımdır. Ancak bunun dışında yerel yönetimlerin iklim eylem planı hazırlama ya da bunu uygulamaya koyma gibi bir zorunluluk içeren yasal metin bulunmamaktadır. Bunlara ek olarak Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin iklimle mücadele noktasında yürüttükleri çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır. Bu doğrultuda büyükşehir belediyelerinin iklim eylem

planları, stratejik planları ve faaliyet raporları örnek verilebilir (Gergin, 2023: 103). Büyükşehir belediyelerinin bu çalışmalarındaki amaç, kenti iklim değişikliğinin olumsuzluklarına karşı dirençli hale getirmek olmaktadır.

Türkiye’de iklim değişikliğine karşı dirençli kent oluşturma kapsamında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi önemli çalışmalar yaparak bu noktada ön plana çıkmaktadır. Büyükşehir belediyesi Türkiye’de 2011 yılında İklim Değişikliği Eylem Planı (Gaziantep İklim Değişikliği Eylem Planı-GİDEP) hazırlayan ilk belediye olmaktadır. Kentte özellikle sanayi bölgelerinde bireysel araç kullanımını azaltma noktasında hafif raylı sistemin hayata geçirilmesi öngörülmüştür. Bu doğrultuda doğalgazlı (CNG) otobüslerin alımı ve Yeşil Filo Planı gibi eylemler kentte uygulamaya aktarılmıştır. Yine yenilebilir enerji kapsamında sayılan biyogaz üretimi için tesis ihalesi yapılmış bu durum da iklimle mücadele noktasında çabasını da ortaya koymaktadır. Buna ek olarak yeni inşa edilecek binalarda yapı kullanım belgesi alınabilmesi için belediye meclisi tarafından 10 adet ağaç dikmenin zorunlu tutulması da ağaçlandırmayı destekler bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır (Gergin, 2023: 103; 01.02.2025, www.gaziantep.bel.tr/; Gaziantep İklim Değişikliği Eylem Planı). Dahası bu kapsamda Türkiye’de pek çok büyükşehir belediyesini örnek vermek mümkündür. İklim değişikliği sorunu küresel bir sorundur. Bu küresel soruna karşı kentlerin hazırlıklı ve dirençli olmaları şarttır. Keza Türkiye de bu doğrultuda önemli çalışmaları hem merkezi yönetim bünyesinde hem yere yönetimler bünyesinde uygulamaya koyduğu yapılan çalışmalardan da görülmektedir.

Türkiye iklim değişikliğinin yaşattığı olumsuzluklarla beraber ayrıca afet riski yüksek olan bir ülke konumundadır (Genç, 2007: 349). Bu noktada kentler afet risklerine karşı hazırlıklı olmak ve politikalar üretmek zorundadırlar. Afete dirençli kentler, yaşanabilecek doğal afetlere hazırlıklı olma, iyi organize edilmiş kurtarma faaliyetleriyle kayıp verme durumunu en aza indirme ve afet ertesinde kısa vadede temel gereksinimlerde kesinti yaşanmaması, uzun vadede ise kentin normal düzenini tekrar oluşturarak afetlerin etkilerini azaltmayı amaçlayan kentler olarak günümüzde yaygınlaşmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de pek çok düzenlenmiş yasal normlar ve anayasal düzlemde afet ve ülkede pek yaygın olan depreme dair deprem yönetmelikleri bulunmaktadır. Depreme dirençli kentler, deprem riski olan bölgelerde olmasına karşın, çeşitli stratejiler ve tedbirlerle afetlere karşı dayanıklılığı artırmayı hedeflemektedir. Depreme dirençli kentler, deprem riski analizleri neticesinde güvenli ve dayanıklı görülen bölgelerde planlama ve yapılaşma faaliyetleri gösteren kentlerdir. Depremler günümüzde, can kaybı, yapı hasarları ve ekonomik kayıplar gibi sonuçlarıyla kentler için büyük bir tehdit olmaktadır Bu nedenle depreme dirençli kentler, kentsel

planlama sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir konu olmaktadır. Dolayısıyla kentsel yapılar ve barınma alanları sözü edilen hukuki normlara uygun olarak tasarlanmak zorundadır. Ancak Türkiye’de bu zamana kadar olan depremlerde ilgili hukuki normlara ciddi şekilde uyulmadığı ve günümüz koşullarında bu düzenlemelerin yetersiz kaldığı düşünülmektedir. 2023 Kahramanmaraş Merkezli depremlerde de benzer durumlar yaşanmış ancak deprem sonrası “Ulusal Risk Kalkanı Modeli” kapsamında oluşturulan projelerle afetlere karşı kentlerin dirençli hale geleceği öngörülmektedir (Atakişi, 2024: 9; Şener & Tanrıöver, 2023: 48). Bu projelerin sayıca fazlalığı ve ilgili hukuki normlara olan uygunluk afetlere karşı kentlerin dirençliliğini artıracacağı düşünülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme çok eski bir kavram olmamakla birlikte günümüzde hemen hemen her olayla ilişkilendirilmektedir. Teknolojinin gelişimiyle birlikte hız kazanan küreselleşme, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanları doğrudan etkilemekte ve bu alanlardan da etkilenmektedir. Dünyayı her alanda etkisi altına alan küreselleşme, dünyanın küçülerek ortak bir yer olması, devletlerin birbirine bağımlı hale gelmesi, mal, hizmet ve sermayenin artan hareketliliği ve bu ortamda ulusal ve yerel ekonomilerin dünya piyasalarına dâhil olma isteği olarak ifade edilebilir. İlerleyen süreçle birlikte kentleşmenin hız kazanması ve kentte yaşayan insanların kentten beklentilerinin artması ve kentin de bu beklentilere cevap verecek şekilde yeni arayışlara girmesi küreselleşme ile doğrudan bağlantılı bir durumdur. Akabinde günümüzde bir küresel sorun haline gelen ve insan kaynaklı olan küresel iklim değişikliği ve afetler gibi sorunlar da kentleri, çevreye zarar vermeyen, sistemin işleyişini ve kentleri sürdürülebilir kılan ve artan nüfusun beklentilerini günün koşullarına göre karşılayan bu arayışlara zorlamaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de benzer durumlar yaşanmakta ve küreselleşen dünyada Türkiye’de küreselleşme yolunda gitmektedir. Aynı şekilde Türkiye’de 1950’li yıllar itibarıyla hızlı bir şekilde başlayan kentleşme, küreselleşmenin etkisiyle değişime ayak uydurmak durumunda kalmaktadır. 1950’li yıllarda zamanın koşullarına göre şekillenen kentleşme günümüzde de günümüz koşullarına göre şekillenmektedir. Kentlerde artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak her geçen gün zorlaşırken insanların kentlerin çevreye uyguladığı baskı da akabinde artmaktadır. Keza ülkede yaşanan doğal afetler de kentleri ve kentte yaşayan insanları ciddi manada etkilemektedir. Bu noktada Türkiye de diğer ülkeler gibi kentleri, belirtilen olumsuzluklara karşı güçlü kılmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak adına

dirençli kent yaklaşımının sahip olduğu nitelikleri kentlerde uygulamaya koymaya çalışmaktadır.

Kentleri dirençli hale getirme noktasında Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerince, iklim değişikliği eylem planları hazırlanmakta, yenilebilir enerji kullanımına yönelik teşvikler yapılmakta, belediye meclislerince çevreye duyarlı davranışlara yöneltici kararlar alınmakta, iklim değişikliğine uyum stratejileri belirlenmekte, çeşitli atıklardan enerji üretimi gibi politikalar üretilmekte, sera gazı salımını en aza indirecek malzeme kullanımına teşvik etme gibi daha sayılabacak pek çok çalışmanın kentlerde uygulamaya geçirildiği görülmektedir. Ancak afet noktasında kentler ve yönetimleri dirençliliği sağlama noktasında zayıf kaldıkları belirtilebilir. Afet noktasında Türkiye’nin geçmişten günümüze çok ciddi sıkıntılar yaşadığı ve bu noktada kentlerde dirençliliği sağlama ve artırma noktasında istenilen seviyede olmadığı söylenebilir. Bu noktada ilgili hukuki normlara tam manasıyla uyulması, denetimlerin sıkı sıkıya yapılması, ilgili hukuki normların günün koşullarına cevap verecek şekilde güncellenmesi, uluslararası politikaların gözden geçirilmesi, çevre dostu teknolojilerin kullanılması, ekonomide çevre faktörünün göz ardı edilmemesi, yönetişimin gereklerinin uygulanması, her kentin dokusuna uygun önlemlerin alınması, ilgili alanda proje ve politikaların çeşitliliğinin sağlanması ve kent yönetiminden sorumlu personelin ve vatandaşın bu konuda eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde kentler küreselleşmeye, iklim değişikliklerine, afetlere ve çeşitli olumsuzluklara karşı dirençli hale gelebilecektir.

Kaynakça

- Aksöz, F. & Çelik, A. (2023). Küresel iklim değişikliğine karşı dirençli kent yönetişimi. *Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 75-85.
- Atakişi, İ. H. (2024). Mahalli yönetimlerin kentsel dirençliliğe yönelik eğilimi. *PJESS*, 11(1), 1-18.
- Batal, S. (2024). Dirençli kent nedir ve nasıl sürdürülebilir kılınır tartışmaları üzerine bir değerlendirme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 493-514.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32(4), 25-34.
- Belli, A. (2019). Türkiye’de sağlıklı kentler ve büyükşehir belediyeleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), 1930-1962.
- Belli, A. (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi bağlamında kent planlaması ve dirençli kentler: Kahramanmaraş ili belediyeleri stratejik planlarına ilişkin bir içerik analizi. (Ed.: Ali Haluk Pınar), Deneyimden Öneriye Ekonomik, Lojistik, Sağlık Yönetimi, Kamu Yönetimi ve Sosyal Hizmet Boyutlarıyla 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Botan, M. (2017). Şehirden kente: küreselleşme ve sosyal değişim. https://sdam.org.tr/image/foto/2017/12/15/Schirden-Kente-Kuresellesme_1513344358.pdf adresinden 15.01.2025 tarihinden alınmıştır.
- Brugmann, J. (2012). Financing the resilient city. *Environment and Urbanization*, 24(1), 215-232.
- Bulut, Y. & Aslan, M. M. (2023). Akıllı kent uygulamalarının yerel yönetimlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında ve dirençli kentlerin oluşmasındaki rolü. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 914-929.
- Chelleri, L. (2012). From the «resilient city» to urban resilience. A review essay on understanding and integrating the resilience perspective for urban systems. *Documents d’analisi geografica*, 58(2), 287-306.
- Coaffee, J. (2013). Rescaling and responsabilising the politics of urban resilience: From national security to local place-making. *Politics*, 33(4), 240-252.
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve farklı algılarıyla küreselleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(32), 57- 74.
- Değirmenci, R., Akşan, G. N., Hadımlıoğlu, S., & Yılmaz, B. (2022). İklim değişikliğine karşı dirençli kent/şehir uygulamaları: Denizli örneği. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(2), 203-224.
- Doğaner, A. (2022). Sürdürülebilir ekonomik kalkınma için Türkiye’de dirençli şehirler. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(2), 59-80.

- Erdem, N. (2022). Dirençli kent ve kompakt kent modellerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmesi. *Eurasian Journal of Forest Science*, 10(3), 183-206.
- Erdoğan, G., Simsar, S., Sakal, S. D., Kor, Ö., Kardoğan, G., Parıltı, C., Kaya, Y. D. & Gündoğdu, B. (2022). Dirençli şehirler tasarlamak: uygulama kılavuzu arayışı İzmir-Torbali örneği. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(2), 165-202.
- Ersavaş Kavanoz, S. (2020). “Kentsel direnç” kavramı üzerine. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 5-24.
- Gaziantep İklim Değişikliği Eylem Planı Yönetici Özeti, <https://www.gaziantep.bel.tr/uploads/2020/07/gaziantep-ccap-tr-final-20111102.pdf>, 01.02.2025.
- Gaziantep İklim Değişikliği Eylem Planı, <https://matchupantalya.org/Uploads/abf253be6e1c44c0b44ad9645fa7b5d7.pdf>, 01.02.2025.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de kentleşme ve doğal afet riskleri ile ilişkisi. *TM-MOB Afet Sempozyumu*, 349-358.
- Gergin, E. D. (2023). İklim değişikliğine dirençli kentler: Dünya’da ve Türkiye’de iyi yerel yönetim uygulama örnekleri. *Erzurum, Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 94-111.
- Gökmen, Ş., Koçak, D. & Atan, M. (2023). Türkiye’de sürdürülebilir kentleşme: bir yapısal eşitlik modeli uyarlaması. *Kent Akademisi Dergisi*, 16(1), 462-476.
- Jabareen, Y. (2013). Planning the resilient city: Concepts and strategies for coping with climate change and environmental risk. *Cities*, 31, 220-229.
- Kayan, A. (2017). Planlı dönemden önce kentleşme politikalarındaki sorunların günümüze yansımaları. *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 158-183.
- Kaypak, Ş. (2013). Modernizmden postmodernizme değişen kentleşme. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(4), 80-95.
- Keleş, R. (2010). Türkiye’de kentleşme kime ne kazandırıyor?. *İdealkent*, 1(1), 28-31.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Niray, N. (2002). Tarihsel süreç içinde kentleşme olgusu ve Muğla örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 1- 27.
- Özel, M. (2005). Kentsel gelişme ve kentleşme sürecinde Niğde. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (2), 120-144.
- Pınarcıoğlu, N. Ş. ve Kanbak, A. (2020). Sürdürülebilir Kent Modelleri. IJO-PEC Publication Limited: İstanbul.

- Sürdürülebilir Enerji İklim ve Eylem Planı, <https://akillikent.gaziantep.bel.tr/tr/project/detail/surdurulebilir-enerji-iklim-ve-eylem-planı>, 01.02.2025.
- Şener, B. & Akın Tanrıöver, A. (2023). Depreme dirençli kentler: Bursa ili Yıldırım ilçesi örneği. *Ağaç ve Orman*, 4(2), 47-57.
- Şengül, R. (2019). Yerel Yönetimler, 11. Baskı, Umuttepe Yayınları: İzmit- Kocaeli.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Tırış, G., & Erkuş, H. (2024). Afet dirençli kent planlamada politika beklentileri: Antalya Kırcami bölgesi örneği. *İDEALKENT*, 16(46), 2315-2347.
- Tuğaç, Ç. (2018). Uluslararası sürdürülebilir kent ölçütleri bağlamında Türkiye için bir değerlendirme. *Kent Akademisi*, 11(4), 703-740.
- TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=kent-kir-nufus-istatistikleri-2022-49755> adresinden 15.01.2025 tarihinden alınmıştır.
- Vale, L. J. (2014). The politics of resilient cities: whose resilience and whose city?. *Building Research & Information*, 42(2), 191-201.
- WorldOmeter, <https://www.worldometers.info/demographics/world-demographics/> adresinden 15.01.2025 tarihinden alınmıştır.
- Wu, C., Cenci, J., Wang, W. & Zhang, J. (2022). Resilient city: characterization, challenges and outlooks. *Buildings*, 12(5), 516.
- Yıldırım, K. (2022). Sürdürülebilir kentsel politikalara açılan yeni bir pencere: kentsel dirençlilik. *Kent Akademisi Dergisi*, 15(4), 1522-1546.
- Yılmaz, E. & Çitçi, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yılmaz, N. (2004). Farklılaştırıcı ve ayrıştırıcı bir mekanizma olarak kentleşme. In *Journal of Social Policy Conferences*, 249- 267.
- Yılmaz, V. (2019). Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin yansımaları ve kentleşme. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(7), 119-134.

